

מערכות-ים בטאון חיל-הים

תוכן הענינים:

2	פקודת יום של מפקד חיל-הים
3	ברכת הרמטכ"ל ליום חיל-הים
5	"הקורבטות" אלון י. ברנון
14	מפגן ה-15
16	כנס ותיקי החיל א. חצרוני
17	חגיגות יום החיל ה-15 ח. נץ
18	לוחמה אמפיבית עיבד ותרגם רס"ן י. ברקאי
22	מפקד השייטת בא הביתה (רישומים) י. הייזלר
23	ציי העולם בשנת 1963 פ. פיק
30	הפלגת הסיום של קורס חובלים י. לימור
34	תחבורה ימית ודיג באתיופיה סא"ל נ. ר.
37	פרשי הרפאים מ. הולר
45	כשאח"י וג'ווד כתבה היסטוריה י. קסטן
50	טילים בצי האמריקני ע. ברנוריון
54	לחיות על קרקע הים ט. כרמל
57	קומאר — טרפדה נושאת טילים
58	בציי העולם פ. פיק
62	חידושים בציווד ימי
63	מקצוי ימים
64	לזכר נעדרים

שפיר פאיר
חיפה — ת.ד. 4006

השער: פ. קור

בעריכת מחלקת כח'אדם מפקדת חיל-הים

עורד'משנה: סגן שושנה שמוחה
עורד'משנה: סגן גיליה אראל

מערכות

בית ההוצאה של
צבא הגנה לישראל

העורך הראשי: אל"מ אלעזר גלילי
סגן העורך הראשי: סא"ל גרשון ריבלין
קציני מערכת: רביסרן ל. מרחב
רביסרן צבי סיני
שרגא גפני
מרים נתנאל

"מערכות": קציני-העריכה רביסרן משה ברימר
"מערכות-הימוש": קציני-העריכה רביסרן יעקב לצרוס
"מערכות-הפלס": קציני-העריכה רביסרן ברוך ספיר
"מערכות-ישרון": קציני-העריכה (עוזר) יואש זולר
המערכת והמנהלה: הקריה"ת"א. רח' ג' מס. 1, טל. 69237

הודפס באמצעות משרד הבטחון — ההוצאה לאור

"הדפוס החדש" בע"מ

חברת מס' 64/65 — אלול תשכ"ג, ספטמבר 1963

פקודת יום
ל יום חיל-הים
מאת
אלוף יוחאי בן-נון

חיילי חיל הים בסדיר ומילואים,

חלפו עברו המש עשרה שנים מאז הונף דגל חיל-הים על גרוטאות אניות מעפילים שיצאו לקדם פני האויב בים כשעל סיפוניהן ערב רב של ימאים ומלחים עברים ונשקם היחידי — הרצון וההכרח לנצח.

חמש עשרה שנים תמימות עמל חיל-הים להפוך צי פירטים לצי מלחמה. אין כוחנו במספרים ובכמויות. לעולם לא נוכל להתמודד במרוץ הזיון עם אויבינו המקבלים את נשקם החדש בכמויות גדלות והולכות, בתנאי אשראי נוחים ללא תקדים ובסיוע טכני ומוסרי של אלו הרוצים ביקרם.

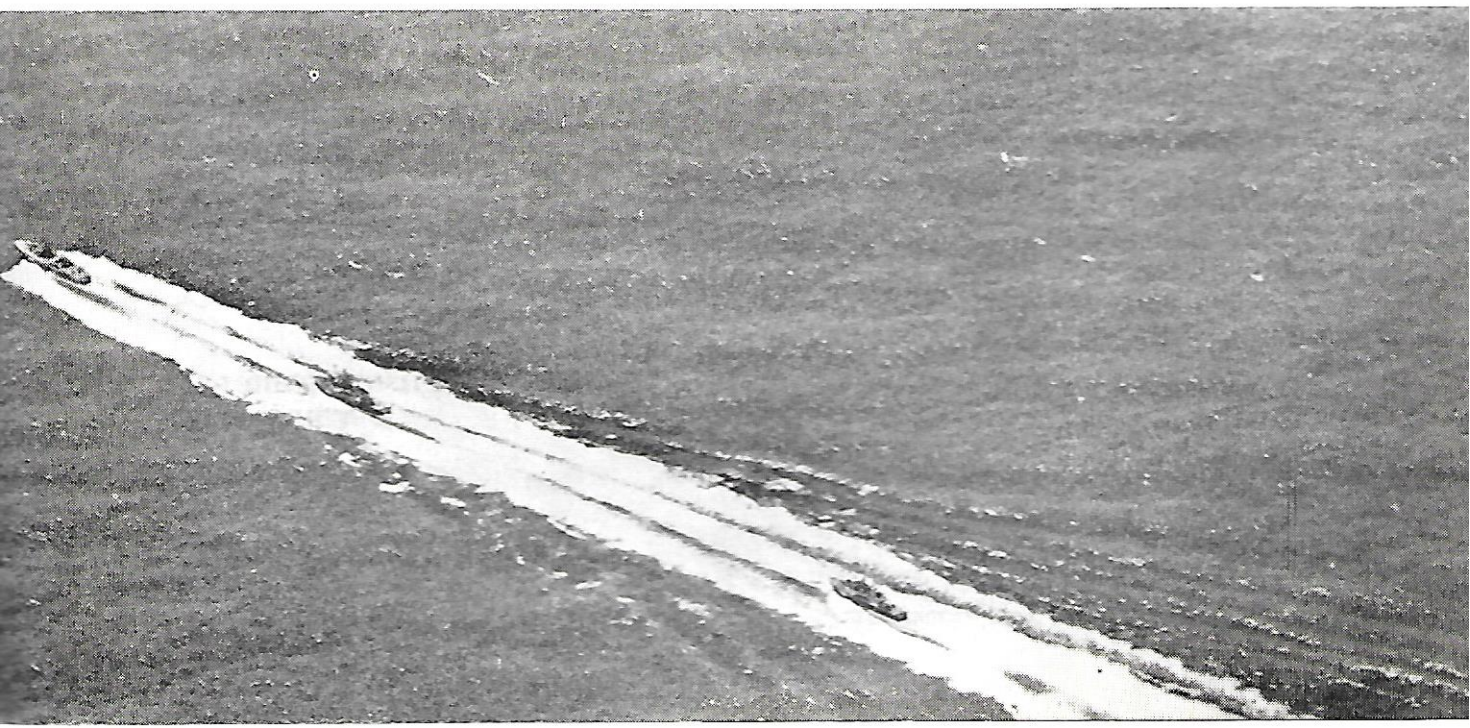
כל שביכולתנו להעמיד

- זאת התושיה מול נוסחאות
- זאת ההעזה מול הססנות
- זה הידע מול החובבנות
- זאת המסורת מול פקודות-קבע
- זאת אהבת המקצוע מול קרייריזם
- זאת אמונה בכוחנו מול השענות על הטכניקה
- זאת המשמעת המפוכחת והחברית מול שלטון מקל החובלים ואימת העונש
- זאת הנכונות לבצע את הבלתי אפשרי מול השיקול המבצעי הטהור
- זה ההכרח להתקיים מול יצרים

כל אלו רכשנו בחמש עשרה שנות עמל ובאלו נצא אל האויב ונכריעו.

יוחאי בן-נון, אלוף
מפקד חיל-הים

י"ט תמוז תשכ"ג
11 יולי 1963

ברכת הרמטכ"ל

רב־אלוף צבי צור

ליום חיל־הים, תשכ"ג

קצינים ומלחים, שאו ברכת המטה הכללי וברכת חבריכם, חיילי כוחות היבשה והאוויר, ליום חגכם — יום חיל־הים.

הלפני חמש־עשרה שנה מאז הוחל בארגונה ובגיבושה של הזרוע הימית של צה"ל. באותם ימים בקיץ 1948, עמדו לרשות חיל הים שתי אניות: „ווג'ווד" ו„הגנה" — המשותף כל אחת בתותח שדה בן 65 מ"מ ובשני תותחים בני 20 מ"מ ועוד מספר סירות קטנות מזוינות בנשק קל.

בהסקיפנו לאחור בולטת העובדה כי הזרוע הימית מילאה בעבר תפקידה כשלישית כוח קטן ביותר, ורק הרוח הנפלאה והמיוחדת שנשבה בשורות אנשי החיל היא שמילאה את דלילות כלי השיט. כברת הדרך שעשה החיל מאז נד עתה מצדיקה הרגשה של גאווה והישג.

סדר החג המבהיקים שלבשתם היום אינם משכיחים מאתנו את המאמץ האפור, הספרך ורב האחריות שהנו מנת חלקכם בכל ימות השנה, ואל נא ישכיחו מלבכם את המשימות הכבדות המצפות לכם שוב מחר ומחרתיים.

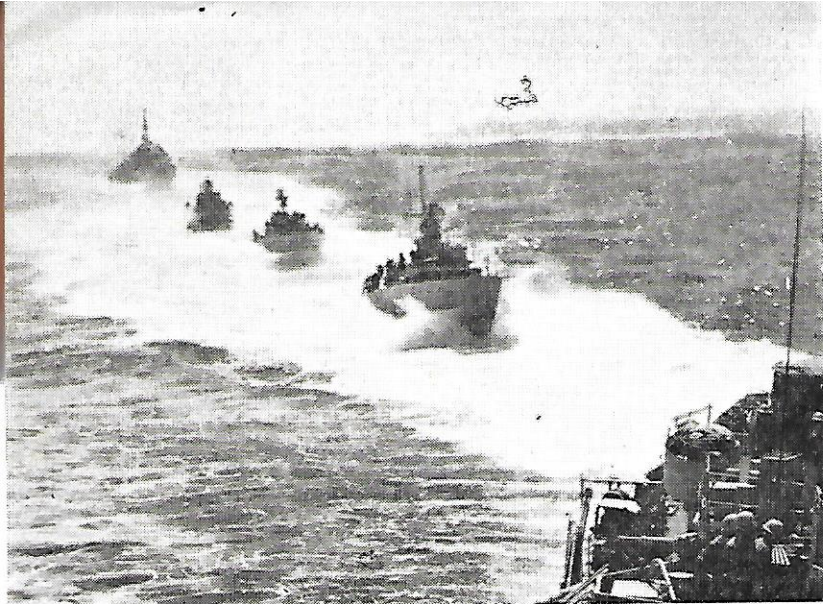
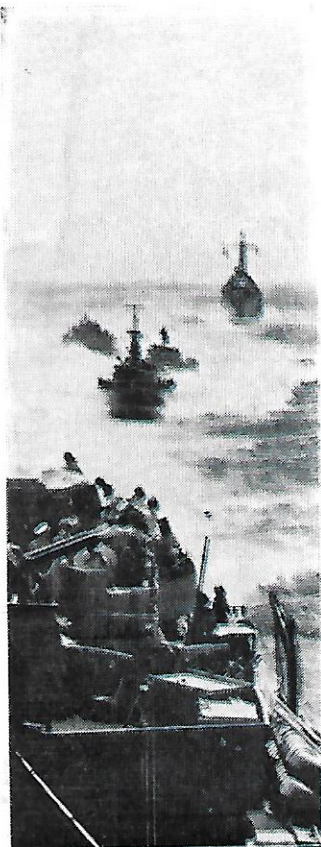
בשנים האחרונות עדים אנו להתעצמות רצינית במספר כלי השיט של האויב. זהיל אף הוא אינו שוקט על שמריו ועושה את כל המאמצים להגיע לאיזון של כוח. אך אין ספק כי עצמה רבה טמונה ברמתו של הכוח. וזו תבוא בפיתוח מהשבה מבצעית מקורית, מיצוי מושכל של כלים ופיתוח הידע המקצועי.

הזדהותו של כל חייל בחיל־הים עם מטרה זו היא תנאי להשגתה. והזדהות פירושה — נכונות אישית למאמץ מוגבר, חתירה לשלמות מקצועית מתמדת, עירנות, תושיה ודבקות במשימה.

מסורת חמש־עשרה השנים שחלפו מהוה בסיס איתן לאמונתנו כי חיילי חיל־הים לא יכויבו, וכי בזכותכם יהיה חיל־הים, גם להבא, רב מעשים והשגים.

היו ברוכים!

צבי צור, רב־אלוף
ראש המטה הכללי

יורד הים וספינתו חדיהם במאבקם עם איתני הים.

נקשרת נפש המלח בכלי השיט בו הוא עובד קשר עמוק, חריף
ובלתי אמצעי.

לומד המלח לראות באניתו יצור חי, נושם ומרגיש.

מכיר המלח שגיונותיה, תעותועיה, עצמתה ויכולתה של אניתו בהתמודדם יחדיו
עם שפעת האנרגיה אדירת הכוח הגלומה במשברי הים.

וברגוע הסער, בנגוהות אחרונים של שקיעה, בהבליח מגדלור נעלם מעבר לאופק,
מאזין המלח להלמות מנועים, לחריקת התרנים, מפקיר גוו לרעד סיפונים,
נושם לקרבו לחות הים ושלל ריחות החבל הטחוב,
מי-שפוליים וצבעים מוכי חלודה.

והוא אוהב את ספינתו, הוא שם בה מבטחו, הוא שולט בה,
הוא נותן עליה את נשמתו.

היה היו

בחיל-הים

שתי קורבטות...

בעצם ימי מלחמת העולם השנייה בקוויבק הרחוקה אשר בקנדה הצרפתית נבנו השתיים והושקו למים. 970 טון דחין, 200 רגל ארכן, 30 רגל רחבן ו-20 רגל שקיעתן. רחבות זוהו ועגולות כרס דמויות בצורתן לספינות זיג הולכות אוקיאנים, נבנו הספינות למטרה אחת מוגדרת: לזווי שיירות הדמים של צפון האוקיאנוס האטלנטי אשר החזיקו את עורק החיים לאיי בריטניה הנצורה הנאבקת על חייה. בעזרת מדחף אחד, לוח הגה אחד, מערכת מכונה אחת של בוכנות קיטור, נעו הקורבטות כצללים במהירות 16 קשרים בין אניות השיירה נושאות הדלק והחטה, תמרנו ונאבקו בחבורות הצוללות, הטילו פצצותיהן, ירקו אש מתותחן הבודד ואספו אל בטנן את הנצולים, מאות ואלפי נצולים, שרופי דלק בוער, קפואי קרה, מרוסקי אברים.

עם עשרות קורבטות ופריגטות אחרות חצו שתי הקורבטות שלנו, ה"בוארנואה" וה"נורסייד" את אלפי המילים של צפון האטלנטי רצה ושוב בלוחמן את אותה מלחמה עקובה מדם וחטרת סכויים, ועם אחיותיהן, בנו את האופיאה האכזרית והמופלאה של מלחמת האטלנטי הצפוני.

"הכושי עשה את שלו — הכושי יכול כבר ללכת"...

עם סיום המלחמה נמכרו ה"בוארנואה" וה"נורסייד" לגרוטאות והועברו לבית המטבחיים הגדול של סוחרי הגרוטאות בניו יורק לפרוק והתכה.

"אניות הגולים, אניות הרעב

אניות החלי והצלמות

כאלו הן

אניות הקרב

של ציינו בן האלמות"...

מאי 1946

דליו, נתן א', גבריאלה, פטר א', ברל כצנלסון, חנה סנש, אנצו סירני, וינגייט, תל-חי, מכס נורדאו, אליהו גולומב, דב הוז, חביבה רייק.

אניות מעפילים אלו הגיעו לחוף המולדת.

זרם ההעפלה גואה והולך.

מ-דליו הקטנטנות שהביאה 35 נפשות אל חוף קיסריה עולים המספרים ל-1600 במכס נורדאו ו-1014 באליהו גולומב ודוב הוז.

ממשלת בוינגייט מיטב רשתות המודיעין הפרושות על מרחבי אירופה, סירות, משחתות ומטוסי סיור ארוכי טווח בנסיונה לבלום בכל מחיר את זרם נצולי מחנות ההשמדה החותרים בחרוף נפש אל החוף הנכסף.

אך כח החיים וזעמם של אלו שאין להם מה להפסיד פורץ כל מחסום.

הזרם גובר והולך.

שליחי הישוב פושטים על נמלי העולם בשבעת הימים. שוכרים, קונים, מתקינים כל כלי שיט שיצלח למלאכת הקודש.

ה"בוארנואה" וה"נורסייד" נצלות מכור ההתוך. אנשי תנועת החלוץ בארצות הברית, רב חובל יהודי מתנדב ומספר ישראלים ששרתו בצי הסוחר האמריקני רוכשים את שתי הגרוטאות, משפצים אותן והשתיים שוב חוצות את האוקיאנוס לאורך מעגל גדול — מזרחה.

ביום התיכון נפרדות דרכיהן. ה"בוארנואה" אשר שמה הוסב לווג'ווד מגיעה לנמל הישן של סבונה בצפון איטליה, ואילו ה"נורסייד" — בשמה החדש הגנה — מגיעה לנמל שקט וצנוע באחד ממפרצי הים האדריאטי בחופי יוגוסלביה.

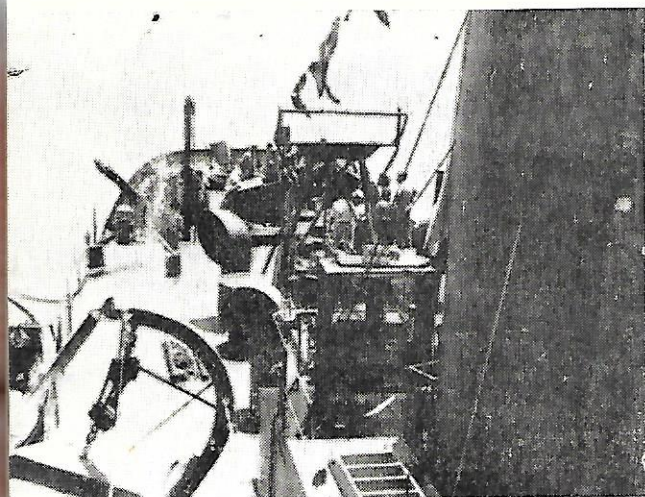
התקנות קדחתניות. הלמות פטישי המסמרים, הבזקי אלומות הרתכים, זמזום משורים. מחיצות נעלמות, ספונים משנים דמותם, דרגשי עץ מתרוממים קומות קומות.

הווג'ווד וההגנה מכינות עצמן לקלוט את המטען החי והיקר.

צוית המתנדבים האמריקניים מוחזרים לארץ מוצאם ואת מקום תופשים בחורי הפלי"ם.

אור ליום ה-8 ביוני 1946 מגלים מטוסי תצפית בריטיים את ווג'ווד כשעל ספונה 1300 עולים. חמישה ימי הפלגה מאחוריה ועוד יום אחד בלבד בינה לבין החוף המיוחל.

ווג'ווד נתפשת ועוליה נכלאים מאחורי גדרות התיל של מחנה עתלית.

מסעה של ההגנה היה רצוף הרפתקאות וסבל. 2700 נפש, ישישים נשים וטף מסאו את חלל בטנה וספוגיה עד אפס מקום. מחנק, צפיפות, צחנה היו מנת הכקם של העולים כאשר הרעב והצמא מוסיפים ליסוריהם. סערה עזה פקדה את האניה בים האדריאטי. מכונותיה נעצרו. יאוש ואימה החלו משתלטים על אלפי הנפשות הכלואות בין ספוגי האניה המטלטלת ללא שליטה בזעף הים. הנפשות הכלואות בין ספוגי האניה המטלטלת ללא שליטה בזעף הים. המכוונות תוקנו והאניה המשיכה במסעה.

בדרכה הצתה הגנה שדה מוקשים ובדרך נס יצאה בשלום גם מהרפתקה זו. סאחורה ווג'ווד נתגלתה הגנה ע"י שלוש משחתות בריטיות מהלך יום אחד בלבד מחופי הארץ.

הרף התנגדות עקשת הצליחו קבוצות ההשתלטות של הצי הבריטי לעצור את מהלכה ולגרוה אל שובר הגלים בנמל חיפה.

2700 העולים והתינוק הרך שנולד בדרך צורפו אל אחיהם במחנה ההסגר של עתלית.

✱

צי הצללים של אניות הרעב והסבל לאורך שובר הגלים מתארך והולך.

הן דוממות, אפלות וריקות.

בצע הספוגים מתבקע והולך, שבילי טחב וחלודה מפלסים להם דרך בדפנותיהן, יוקת וקן צמחית הים מעטרים את בטנן.

אך כרדת הליל, בהכות הרוח הצפונית בין מיתרי התרנים השוממים, בהאנק שלטלאות העווגים אז תעורנה האניות לחיים. תורן אל תורן ימלל, ארובה אל ארובה תגחן ושמעו אבני שובר הגלים מכוסי האזוב — את ספורי הנפלאות שירי הפחד והכאב והגבורה של עם החותר אל חופיו.

אוגוסט 1946

בצי הצללים הדומם שתי אניות חיות ורוחשות. ווג'ווד וההגנה. על ספוגיהן אלפי עולים שהוצאו ממחנות המעצר. מדוע? למה? להיכן?

כחלל הישוב מנסרת מלת אימים: גרוש!

סמכות מרחפות על מחנה עצורים שהוקם בקראולוס ובדיקיליה אשר בקפריסין.

הסחר פרשת מאוריציוס?

הישוב מתלכד סביב מנהיגיו. הזעם והחרון מאחים קרעים ונגודים.

החלטה נחושה: לא ניתן. על גופותינו יגורשו יהודים מן הארץ.

שני הבלני פלי"ם בלבוש פועלי נמל מוחזרים לווג'ווד. במטעני הלחם והחלב המגיעים לאניה יש חמרי נפץ, דטונטורים ופתילים. מטרתם: לחבל במכוונות האניות ולפוצצן אם תשמשנה כאניות גרוש לעולים שרוכזו בהן.

קבוצות עולים במדורים אפלים של האניה לומדים מלאכת החבלה בקדחתנות. שניים, שסתומים וחלקי מכוונות מפורקים ממערכותיהן החיוניות של המכוונות החדים בשקים לחוף.

ההכנות הושלמו. ווג'ווד והגנה לא תובלנה לגרוש. הן תמצאנה מנוחתן בקרקעית הנמל ליד אחותן פטריה.

ליל ה-13 באוגוסט. זעקות שבר נשמעות מעבר הים הפתוח. שתי אניות מעפילים נוספות נתפשו והן מובלות לנמל. אלף מאה וארבעים וארבעה גרונות של עלי יגור והנרייטה סולד זועקים „הצילו" אל מדרונות חיפה המכה את שנתה.

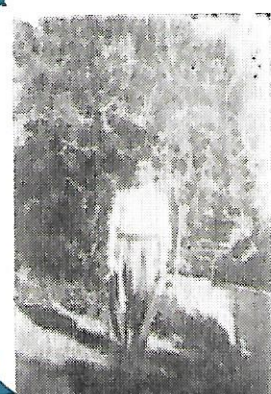
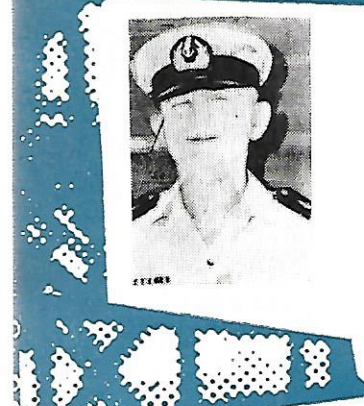
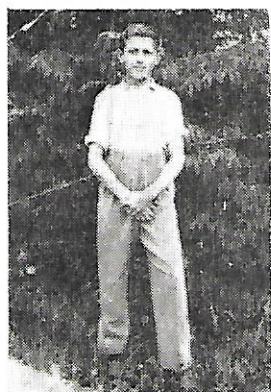
הפגנת מחאה של אזרחי העיר נעה לאטה במורדות הבורג' ונתקלת בצבא. אש, מן סדמיע. המסע נעצר ונפוץ, יגור והנרייטה סולד נגררות אל סוה הפריקה.

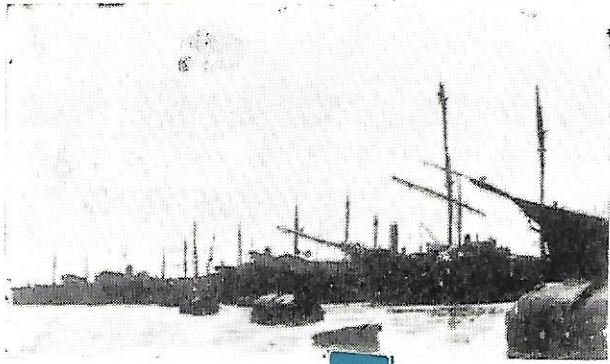
הרף ענני הד-ט. נגררים העולים אל אנית הגרוש. השחר מפציע. ירכתי אנית הגרוש אמפיר-ריוול מתוים שובל לבן במפרץ.

הגרוש קם ונהיה.

העולים שרוכזו בווג'ווד והגנה מורדים למשאיות ומוחרים לעתלית. שני הבלני הפלי"ם מליטים את פניהם.

צי הצללים נם את שנתו.

שנתיים דממו האניות בשובר הגלים.
ביום 17 בפברואר 1948 הוציא ראש המפקדה הארצית של ההגנה את הפקודה הבאה:

„הפקוד העליון החליט להקים שרות ימי לתפקידי הגנה בים בכל הקפס. השרות הימי כפוף במישרין לפיקוד העליון. השרות הימי ייבנה בשורה הראשונה על היחידות הימיות של הפלמ"ח, צעירים ששרתו בשעת המלחמה בצי, חברי האגודות הימיות ויורדי ים יהודיים בכללם. בקשר להקמת השרות הימי יש להעביר את היחידות הימיות של הפלמ"ח משרות חטיבת פלמ"ח לשרות המטה הכללי להיותן יסוד ראשון לבנין השרות. יו"ר ועד הבטחון מינה את החבר גרשון זק למרכז הפעולה הדרושה להגברת הפעולה הימית. הוא ישמש בתפקיד זה מטעם המטכ"ל." וכך נולד חיל הים.

✱

לוחמי הפל"ם מותשי קרבות ירושלים, ספנים, דייגים, עובדי נמלים, חניכי תנועות הנוער הימיות, מתישבים מישובי החוף והאגמים, מלחי הצי הבריטי לשעבר וימאי חברת האשלב בים המלח החלו נוהרים לשרות חיל-הים. צי הצללים יצא מקפאוננו. ראשונה נשלפה מתוך השורה מדינת היהודים הלא היא א-16 ומייד לאחריה ווג'ווד והגנה. ווג'ווד נמסרה לידיהן האמונות של חברת קירשטיין וגרינשפון ואילו הגנה לידי חברת עוגן. אביזריהן המפורקים של הקורבטות נחפרו ממחבואם ע"י אותם חלני הפל"ם שפרקום והושבו על כנם. האניות הותקנו ושופצו.

✱

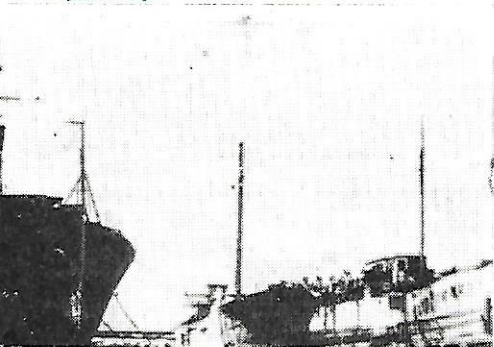
יוני 1948. שוב בווערות האישים בחדרי הדודים, קצף רותח ברכתיים. ווג'ווד והגנה משוחות בצבע אפור, נושאות מספרי קרב ק-18 וק-20, נעורות לחיים, חורשות תלמים לבנים במפרץ חיפה. הנשק הראשון מאז מלחמת העולם מוצב על סיפונה. תותח הרים נפוליונצ'יק 65 מ"מ על גלגלי עץ. 4 תותחים 20 מ"מ, 2 מקלעי הוצ'קס, 14 מ"מ כפולי קנה. ביולי מתעשרות האניות בתותח שדה נוסף, בן 76 מ"מ לאחר פעולת פשיטה חדה וחלקה אשר בצעו ימאים מצות ק-18 על נמל יפו בו פורקו אותה שעה תותחי שדה לחילות היבשה. הימאים הצליחו לגרור מהנמל דוברת עמוסה בשני תותחים והעבירו לאניה.

✱

ימים ראשונים של צי מלחמה. ערב רב של תלבושות מדים וחלקי מדים. כובעים, מצנפות גרב, כובעי מצחה של עובדי נמלים, מטפחות אדומות, קסקטי מעפילים, כובעי גדנ"ע צחורים ובלוריות פרועות.

דמה דמו הקורבטות של אז לאניות פיראטים פושטות בימים. גם מקומן של בנות לא נפקד בין צותי הלוחמים.

✱

המלחמה אז בעיצומה-

הצי המצרי שתפוסת 45 אניותיו למעלה מעשרים אלף טון, אמון וערוך לפי מיטב המסורת הבריטית החל מופיע בחופי הארץ, מפגיז רכוזי האוכלוסיה, טוביל כוחות נחיתה ומטיל הסגר על קוי הספנות.

ווג'ווד והגנה נחצו עם כמה מאחיותיהן יוצאות צי הצללים לקדם את פני האויב.

באחד עשר ביוני 1948 נפגשה לראשונה ווג'ווד עם האויב פנים אל פנים. היה זה יום כניסת ההפוגה הראשונה לתקפה. ווג'ווד בעגנה מול חוף תל-אביב הבחינה בצלליתה המתקרבת של אניה גדולה. היתה זו אניה האספקה המזויינת האמירה פאוזיה. בליווי אילת והתקוה זנקה ווג'ווד אל עבר אניה האויב כשמלחיה בעמדות קרב ליד התותחים. ממרחק טאה מטרים התנהלה שיחה חפשית בין מפקד ווג'ווד למפקד הפאוזיה וכשהתברר שזו האחרונה מתכוננת לקיים הסכמי ההפוגה נתן לה להמשיך בדרכה דרומה.

לכשהתחדשו הקרבות בסיום ההפוגה התרכזו פעולות חיל-הים באבטחת החופים וסיוע לקרבות היבשה באזור החוף.

במסגרת מבצעי עשרת הימים הותקפו כפרי המרצחים שבחוף הכרמל ששלטו על ציר התחבורה העיקרי בין חיפה לתל-אביב.

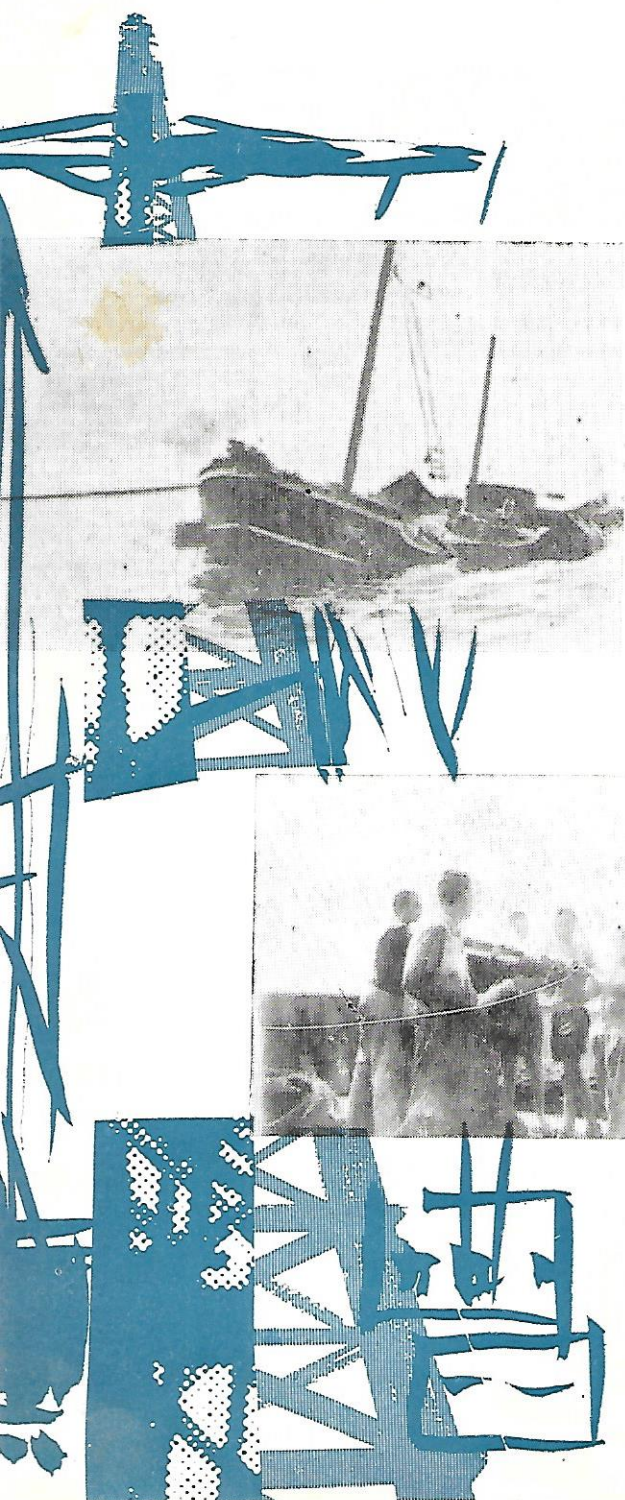
*

ביוני 1948 השתתפה ווג'ווד בהרעשת כפר עין רזאל. בהפגזה זו זכתה האנייה בפגיעות מדוייקות במרכז הכפר כאשר תותחה העתיק בן 65 מ"מ פולט פניו מקצה גבול הטוח היעיל תוך נצול הגלים המרימים את חרטום האנייה לצורך תוספת הטוח הדרושה להשגת המטרה.

אותו חודש השתתפה ווג'ווד בהרעשת העיר צור שבלבנון בלויית אחותה אילת.

סחמישים הפגזים שהוקצבו לה הצליחה להנחית על העיר 36 פגזים בלבד כי תותח ההרים המיושן עייף מתנודות הים אשר לא הסכיח להם ופלט את קנהו הקצר בעקבות הפגז האחרון.

*

B

השודד

דרמה מיוחדת במינה אשר התחוללה לאורך 5 חדשים על פני מימי הים האדריאטי והתיכון בואך כרתים נסתיימה במבצע מזור של ווג'ווד והגנה באוגוסט 1948.

כמות גדולה של רובים ותחמושת אשר רכשו הסורים בצ'כוסלובקיה הוטענה במל פיומה אשר ביוגוסלביה ונשלחה בספינה האיטלקית לינו לקראת יום הפלישה הגדול לפלסטין.

תכניות רבות ומסובכות נרקמו להטבעת הספינה.

חבלני הפלי"ם השיגו את מטרתם באחד מלילות אפריל הקרים במל בארי בדרום איטליה בו התעכבה הספינה לתקונים. הספינה על נשקה שקעה למצולות הנמל אך עד מהרה נמשתה מן המים והנשק הארוז בארגזים אטומים הועמס על ספינה אחרת. באוגוסט יצאה הספינה מבארי בדרכה לסוריה.

בלב"ם נעצרה הספינה ע"י סירת משטרה מזומה ושני בחורי פלי"ם במדי קציני משטרה איטלקיים עלו אל הספינה. ספורם: הם נשלחו ע"י השלטונות להבטיח הגעת המטען היקר בשלום אל מטרתו. הם מתקינים מכשיר אלחוט, משתלטים על הגשר ועל הצות ומנחים את הספינה בדרכה מזרחה.

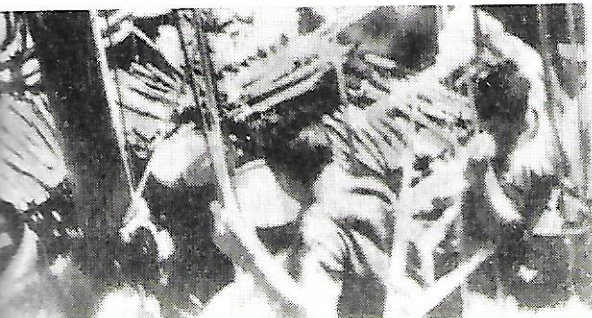
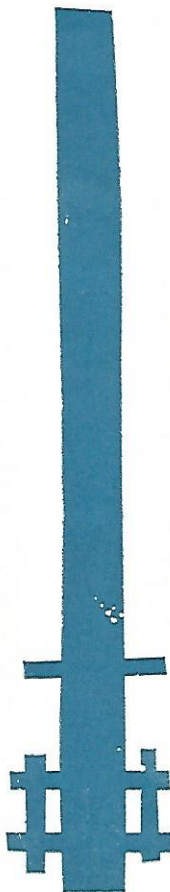
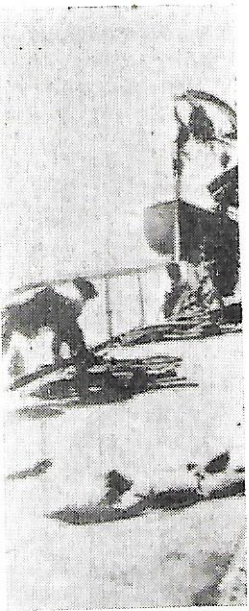
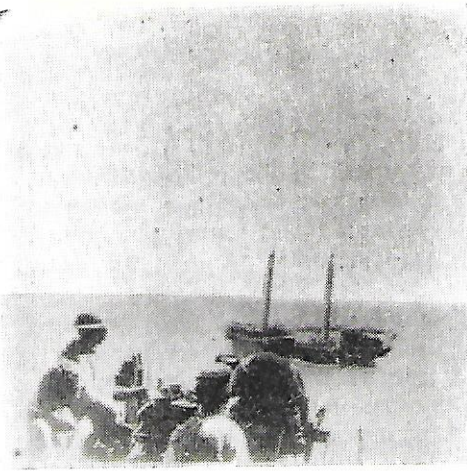
26 באוגוסט 1948

ספינת עץ קטנה ועמוסה לעיפה פולחת באיטיות את המים הרוגעים מדרום לאי כרתים. הצופה בקן העורבים של ההגנה — כשכובע גרב לראשו — מצמיד משקפתו לעיניו וזועק לעבר הגשר מתחתיו: „זאת היא!“

הספינה האיטלקית הקטנה נצמדת לדופן אחת הקורבטות, מחסניה נפתחים. המראה המתגלה מפעים לב-שמונת אלפים רובים חדשים — קתותיהם צהובות, מונחים רבדים רבדים במחסנים שנחשפו.

שני קציני המשטרה האיטלקים נלקחים בשבי האניות הישראליות. הם מועברים אל ספון הווג'ווד. בתא המפקד נזרקים כובעיהם לארץ והם פורצים בקריאות אהלן! תוך חבוקים עזים עם חבריהם באניה. עד הצות עסקו מלחי הקורבטות במלאכת הקודש של העמסת הרובים והתחמושת הרבה ועם סיומה הוטענו על הספינה, כדי להכבידה, השרשראות והעגנים של הקורבטות. ווג'ווד נגחה בה עד שנעלמה במצולות.

8000 רובים חדשים ו-10 מיליון כדורים, כולם קנויים בכספי האויב, נמצאו עד מהרה בידי לוחמינו בהרי ירושלים ובנגב הנאבק על חייו.

מנע הבא של הקורבנות עם האויב נזדמן במבצע יואב.
 ביום 19 באוקטובר 1948 דיוח מטוס פייר על אנית אויב בחוף אשקלון-
 הקורבנות ואחותן הקטנה נוגה דהרו במלוא הקיטור אל היעד. עד מהרה
 הוטלה אנית האויב אף היא מטיפוס קורבטה כשהיא פורקת אספקה וצבא
 לחיך.

מספרי ה-65 ו-75 מ"מ החלו ממטירים אש. אנית האויב החלה נסוגה במהירות
 החוסה בהשיבה אש. תוך כדי התמרון התקרבה ווג'ווד עד לטוח הפעלת
 שיק הנ"מ והצליחה להנחית מספר פגיעות ישירות באנית האויב. סוללות
 הותחיו החוף ושלושה מטוסי ספיטפייר מצריים חשו לעזרת האניה המצרית.
 פצצות המטוסים הוטלו בדייקנות מדאיגה ורסיסיהן פרצו חורים בדפנות
 ה-הגנה. אפס, האש הנגד-מטוסיית של תותחני ה-הגנה הצליחה לפגוע
 באחד המטוסים שנפל לים תוך התפוצצות עזה בקרבת האניה. מעצמת
 התפוצצות המטוס נפגעו חמישה מצות ה-הגנה ואחד מהם השיב נפשו
 לאחר זמן קצר.

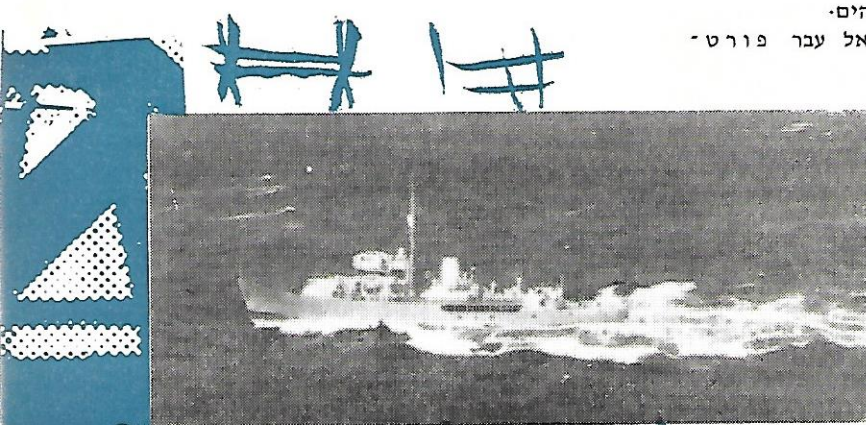
ווג'ווד אשר לא הותקפה המשיכה ברדיפתה אחרי האניה המצרית אך
 בשל מהירותה העדיפה הצליחה להגדיל המרחק ולנתק מגע.
 שוב הופעלו תותחי החוף והפעם נפגעה ווג'ווד במספר פגזים בדפנותיה.
 סים החלו חודרים לאניה אך צותי בקרת נזקים סתמו את הפירות לאלתר.
 סך התרחקותה מהחוף הותקפה ווג'ווד ע"י מטוסי ספיטפייר שצללו
 ביות תלולה והטילו פצצות. ווג'ווד בצעה תמרוני התחמקות ומנעה פגיעות
 ישירות אך מרסיסי הפצצות נפצע אחד ממלחיה.

22 באוקטובר 1948

ווג'ווד ה-הגנה ומעוז נעות במבנה קרבי אל מול חוף עזה. נחות על
 שכן במרחק מיל אחד מהחוף, עומדות אנית הדגל של הצי המצרי האמיר
 פארוק ושולת מוקשים. הן פורקות צבא ואספקה לצבא המצרי. ההפוגה
 השניה נכנסה לתקפה. מברק מן הפקוד העליון: „אין לאסור מלחמה על
 האויב אלא אם יתקוף הוא ראשונה". השייטת מתקרבת אל אניות האויב
 עד למסחוי דבור. המלחים המצריים בעמדות קרב, קסדותיהם לראשיהם,
 המסמכים טעונים ודרכים. אך אין הם נפתים לאתגר. בלב כבוד פונה השייטת
 שרובה אל מעבר לאפק. ב-1800 הפרו המצרים את ההפוגה ופקודת ראש
 השטלה מגיעה אל מפקד השייטת על ספון הווג'ווד בזה הלשון: „פעל
 ככל הכוח“.

סעוז נפרדת מהשייטת ונעלמת באפלה לכוון עזה.
 ב-2215 מבקיעות את הדממה התפוצצויות עמומות מכוון החוף. נפץ תותחנים,
 ויקורים, טרטור מקלעים ושוב דממה דקה.
 ב-2350 מגיחה שוב צלליה של מעוז אל עבר השייטת. פנס אתות מבליח
 מספן הווג'ווד אל עבר מעוז. מפקד השייטת מעביר מברק בן שתי
 מלים: „Well done“.

אנית הדגל של הצי המצרי, פארו וגאווות, נחה במצולות הים.
 שילב המוקשים, קרועת חרטום, נגררת, ירכתיה קדימה אל עבר פורט
 סעיד.

מבצע חורב

הקורבנות חורשות את מימי הדרום ומפגזות את בסיסי האויב בעזה, רפיח ואל-עריש.

האויב מתארגן להגנה. זרקורים חזקים וסוללות תותחי חוף מנסים למנוע את ההפגזות. משום מה נתפשת תמיד ההגנה באור הזרקורים וסנפגת את עיקר אש של האויב.

חוף דרום הארץ הופך להיות מגרש גולף לצותי הווג'ווד וההגנה. הן עושות בו כבתוך שלהן. בלילה אחד בלבד הולמות הקורבנות בעזה חמש פעמים.

לאחר טבוע האמיר פארוק הים הוא שלנו. הצי המצרי המובס אינו מתקרב לחופים.

בדצמבר 1948 לאחר שנתיימה הלחימה העיקרית בזירה הימית יצא צי ארצה תותחים ימיים אמיתיים בני 3" ו-4". ההוביצרים העתיקים מוגבלים עד מהרה וכל קורבטה חוזרת למימי הדרום כאשר תותח ימי של 4" יצא קדימה מחרטומה, ותותח בן 3" משקיף אל עבר ירשתיה. חריש הרצועה, הפגזות החוף, פטרולים ארוכים והבטחות נחתות חבלה בחוף הרצועה למשכים. בגמר אחת ההפלגות קיבלה ווג'ווד הוראה להפליג לנמל הבית בה צפיה עם התקרבה הביתה קיבלה הוראה נוספת לא להכנס לנמל אלא לשוט לאורך החוף בין חיפה לעת לית. האניה הסתובבה מספר פעמים בנתיב שנקבע לה עד שעיף המפקד והבריך למפקדה את המברק הבא: „גמרנו לחרוש את השטח, האם לזרוע תפוחי אדמה?" מיד התקבל האשור המיוחל להכנס לנמל שירת ברבור אחרונה לקרבות הימיים של מלחמת השחרור נשמעה ביום האחרון לשנת הדמים 1948. ב-31 דצמבר 1948 נסה האויב מחווה אחרון של פעילות תוקפנית. קורבטה ומקשת מצריות בצעו בלב ים חפוש באנית המשא ריכרד בוכרד ולאחר מכן התקרבו לחוף תל-אביב למטרת הפגזה. הפגזות נפל זו לא השיגה תוצאות ופגזי האויב נפלו לים. האניות המצריות חשו למחסה נמליהן אך בדרך נפגשו עם ווג'ווד הגנה ומעוז, שהוכוונו אל נתיב נסיגתן המשוער. הקרב הימי שנערך בלב ים היה קצר וחסר תוצאות. שוב עמדה לו לאויב מהירותו העדיפה וירכתי אניותיו הנמלטות הלכו וקטנו לעבר האופק.

*

עם סיום הקרבות מופיעות במערך חיל הים הפריגטות. ווג'ווד והגנה שנשאו על גבן את הנטל העיקרי של המלחמה מרכינות ראש בפני אחיותיהן הגדולות והמהירות ומפנות להן את המקום בכתל המזרח של כוחות חיל הים.

סדר וארגון מתחילים להשתולל בשורות החיל. בעיות איוש, תקציבים והקצבות דלק מתחילות להיות גורם פעיל.

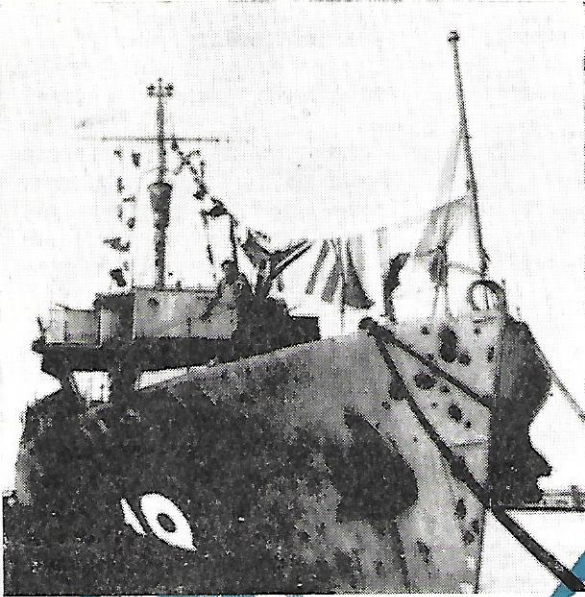
כבר בימים הראשונים שלאחר סיום הקרבות פעילותן של ווג'ווד והגנה פוחתת והולכת בהדרגה. תקופות הן דוממות אך לסרוגין הן נקראות אל הדגל לאמונים משימתיים, לתמרונים ולהפלגות זמן שלום.

פעם מפקד — לעולם מפקד

באחת ההפלגות בעת תמרוני החיל הוטל על ההגנה להעביר את ראש הממשלה לחוף. מפקד האניה פשוט לא ידע להחליט למי מגיעה הבכורה בענין תא המגורים באניה. לבסוף, לאחר לבטים החליט כי לו — המפקד — זכות הבכורה ואילו ראש הממשלה שוכן בתא המרפאה. אותה תקופה סבלה האניה ממכת המכרסמים וראש הממשלה סבל ושתק. כעבור תקופה מסויימת שוב ביקר ראש הממשלה ביחידות החיל. בהגיעו לאותה הגנה היתה שאלתו הראשונה: „החיות האלה האם עדיין מסתובבות באניה?"

אפריל 1951

הפריגטה משגב והקורבטה הגנה חולפות על פני פסל החרות ומחליקות על פני נהר הדסון — דגליהן מופנים וצוותיהן ערוכים דום לאורך המעקה. הן מביאות בשורת תקומת ישראל ליהדות ארצות הברית. 10 אלפי יהודים פורצים אל הנמל. הם דורסים את השוטרים, הורסים את הגדרות ועטים אל דופן האניות. דמעות נגרות כמים.

היהודי ישיש נשען אל דופן ההגנה. שפתיו נצמדות אל הצבע המחוספס, גוו החסר, כובעו שמוט על ערפו. הוא מזדקף, מקנה את עיניו. אור חדש יוקד בהן, הוא מרים ראשו אל מלח עברי ואומר לו באידיש: „עכשיו שזכיתי לראות בכך אני יכול להאסף אל אבותי“.

1953

הפסיון של בלויות שלוש הפריגטות בסיוור אמונים בים התיכון. על המצוקה הבין-לאומי בחדר האלחוט נעור משתיקתו. התפרצות וולקנית אדירת כוח הרסה את האיים זנטה וקפלוניה במערב יוון. הרוגים, סבירים, אלפים מחוסרי גג. כפרים ועיירות הפכו לעיי חרבות. המכשיר זועק: „הצילו את נפשותינו“.

השייטת הישראלית היתה הראשונה שהגיעה למקום האסון. קציני השייטת השתלטו במהירות על המצב, הרגיעו תושבים אחוזי הלם, אספו את הילדים הפזורים בשטח, אירגנו שירות הסעים ימי מהחוף לאניות. אלף ומאתיים פצועים בוצעו בחוף, על הסיפונים ובמפראות האניות. החלו בהעברת הפצועים והנפגעים אל נמלים ראשיים ושימשו בהובלת מזון ואספקה לאזרחי הרעש.

פסטה אחת מעתון מקומי בשם „ניאולוגוס“ ממצה את המאורע: אין ספק, מעטים הם האנשים שהאמינו כי יש לה לישראל אניות מלחמה, אך ההתפעלות ההולכת ומתפשטת אין מקורה בתגלית זו שנתגלתה ברגעים הרסטיים ביותר, אלא זו השתאות הבאה מתוך הערכה למעשה גבורה רצוף העשוי להלום מדינה ותיקה ועתירת מסורת ימית...
שב ולרגע קט חזרה ווג'ווד לימי עלומיה של מלחמת האטלנטי הצפונית סופר מדוריה וספוגיה עמוסים נצולים, נצולים ועוד נצולים.
שב עסקה הקורבטה במלאכת הקודש של הצלת נפשות, מלאכה שהיא מעל העבר להבדלי דת, לאום ודגל.

*

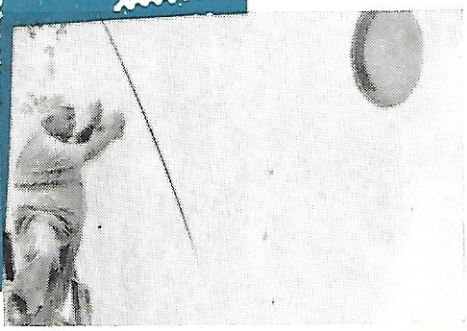
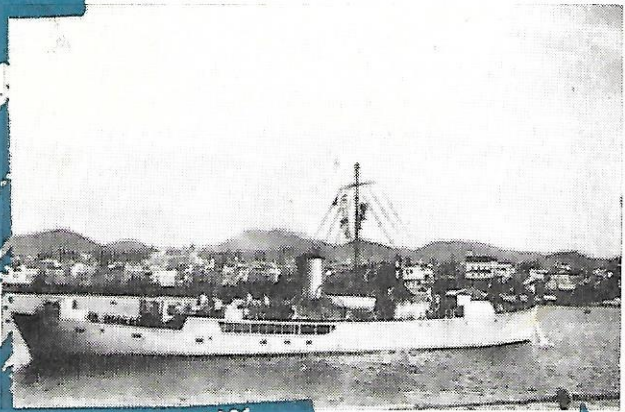
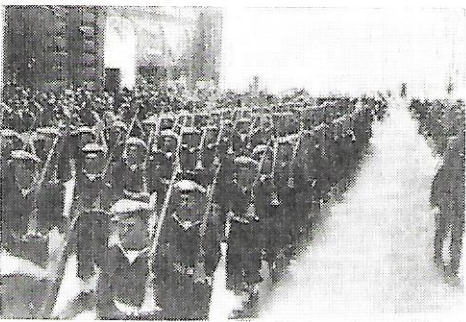
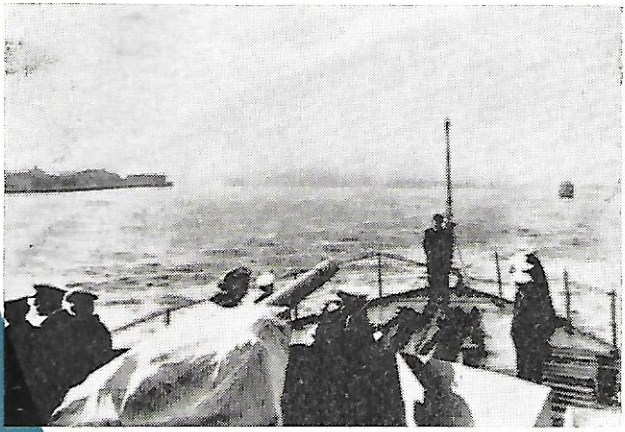
הישן מפני חדש תוציאו....

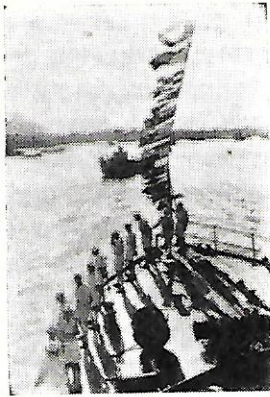
1954. משא ומתן מתנהל על רכישת משחתות. חיל-הים מהדק חגורתו ונכנס לסבצע צימוק.

הפסיון והגנה שוב מוצאות דרכן אל שובר הגלים, נשקן מפורק. צותן חרד. הן מודממות. שוב עולה החלודה בדפנותיהן והרוח מיליל בתרניהן. כדרך כל בשר, כעץ שחדל להניב פרי, כפרה חולבת שיבש עטינה, הן נכבלות בשלשלאות ומובלות לטבח.

22 בפברואר 1955. ווג'ווד והגנה נגררות וחולפות על פני מגדלור הכניסה של נמל חיפה, והפעם לבלי שוב. 100,000 לירות ישראליות שולמו תמורת הן. הסר ההיים לסוחרי הגרוטאות האיטלקים.

במל ניצב מלח עברי. עיניו נבטות מערבה לאותה נקודה בה נמוגו זה עתה בלשיתיהן של שתי קורבטות.

כשאח"י וג'ווד כתבה היסטוריה

נוסעיה. לבסוף הוחזרו לפולין ושם צוידו בסרטיפיקאטים. רק 8 חודשים לאחר צאתו ב"ואלוס" הגיע ברצ'יק ארצה. היה זה במרס 1935.

עם בואו הצטרף ל"הגנה". תחילה עבד כפועל בנין וב-1936 נשלח לעבוד בנמל תל-אביב, והיה להגאי של ספינת-גרר. מכאן יצא לפעולות מטעם ההגנה. בין השאר סייע באירגון צוות הורדה שפעלו בלילות בהורדת עוליים מאניות שהרסו לבוא אל הארץ.

מלחמת-העולם השניה מצאה אותו בבסיס-ההגנה בשטח התערוכה בצפון תל-אביב. הוא הופקד על שמירת שלוש סירות "הפועל" — "דב", "תרצה" ו"רבקה" (ע"ש בני משפחת הוזה שנהרגו בתאונת-דרכים) — ששימשו לאימוני הפלמ"ח-הימי. בבסיס זה אומנו גם הכ"ג יורדי הספינה. המדריך הראשי היה כתריאל יפה וברצ'יק היה עוזרו. למעשה אומנו 34 פלמחניקים לפעולת החבלה בסוריה, אך רק 23 יצאו לפעולה (שלא חזרו ממנה). 11 הנותרים נשלחו לחיפה, לשמור שם על רשת ההגנה מפני צוללות שנקבעה בפתחו של הנמל. ברצ'יק עשה אז 8 חודשים על ספינת אימונים של הצי הבריטי בנמל חיפה. בספינה זו אומנו יחידות קומנדו ימי. ברצ'יק הדריך את החבלנים בימאות ובנחיתה.

הקורס הימי הראשון של הפלמ"ח החל ב-1943 ומפקדו היה סלומון יעקב. מאוחר יותר הוקמה הפלוגה הימית של הפל"מ, במסגרת הגדוד הרביעי של הפלמ"ח, וברצ'יק היה מפקדה. לאחר המלחמה פיקד על הימאים שמונו על הורדת מעפילים מאניות עליה ב'. ב-1946 נשלח לאיטליה, ותחת פיקודו של יהודה ארזי פעל שם בארגון העליה הבלתי ליגלית. בסאבונה הוטל עליו להמתין לבואה של קורבטה שנרכשה בארצות-הברית ושנועדה להביא לארץ-ישראל מאות משרידי השואה שרוכזו באיטליה.

לכל כלי-שיט ביוגרפיה שלו, ממש כמו לבני אדם. ההבדל הוא בזה שהאניות, מטבע בריאתן, נוטות לשתוק. וכשהן שבעות ימים נוטות הן עמן לקברן אוצרות אי-קץ של היסטוריה בלתי-כתובה. כזאת היה עולה, אולי, גם בגורלה של הקורבטה ק-18, ששרתה אותנו למעלה מ-10 שנים, לולא ניסינו להלן לשחזר מעט ממעלליה.

מי הוא ברצ'יק?

לוחיקי חיל-הים מסמל השם ברצ'יק תקופה ואורח חיים. לצעירי החיל אין השם אומר הרבה. אך קשה לספר את סיפורה של "וג'ווד" (ק-18) מבלי לעשות הכרה עם דב מגן, הוא ברצ'יק.

ברצ'יק הינו מאותם טיפוסים המסרבים להזדקן. כיום, בגיל 47, עודו חסון, חייכן ומישיר מבט. מ-1943 הוא חבר משק רמת-השופט. משם הוא נקרא מדי פעם לשירות מילואים כקצין חיל-הים.

באוגוסט 1934 יצאה מבולגריה אניה שנשאה את השם "ואלוס". על סיפונה היו 370 חלוצים ללא רשיונות-עליה לארץ ("סרטיפיקאטים"), שביקשו לעלות-לפרוץ לארץ-ישראל. היה ביניהם ראש קבוצה בן 17, יליד ליטא, הנדן תנועת "החלוץ", דב ליפשיץ שמו (הוא דב מגן — ברצ'יק). מפקדי האניה היו כתריאל יפה* ושיקה.

בהתקרב האניה לחופי הארץ נתגלתה ע"י צי הוד מלכותו. לא הרחק מתחנת-הכוח ע"ש רידינג בתל-אביב פתחו האנגלים באש על האניה. זו חמקה מערבה, לים הפתוח. מאה ימים טולטלה בים. רעב וחולי פקדו את

* כתריאל יפה היה מראשוני חיל-הים בהגנה ומחבר ראשוני ספרי ההדרכה הימית בעברית. הוא מפקדה הימי של סירת הכ"ג בימי מלחמת-השניה.

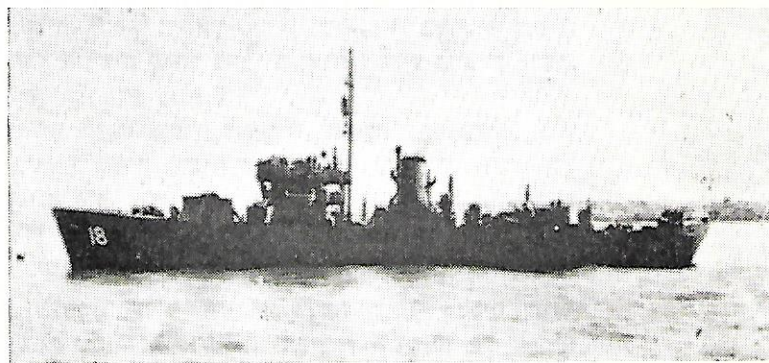
לא עברה טבילת אש

„בונאיס“ נבנתה בקנדה ב־1944. כאשר תמה המלחמה היתה מוכנה להשקה, אך טרם הספיקו לחמשה. למעשה, לא טעמה, איפוא, הקורבטה טעם קרב של ממש.

ג'ו בוקסבאום, כיום איש עסקים מצליח בתל־אביב, סייע באתן שנים בפעולות רכש בארצות־הברית. כשנודע לו כי שתי קורבטות קנדיות חדשות, חסרות חימוש, עומדות למכירה הקים חברה אד־הוק, והעמיד פנים כאילו באמתחתו תכנית לשיפוץ אניות המלחמה ולהפיכתן לאניות טיולים. הוא שילם בעד שתי הקורבטות, כך מספרים, פחות מרבע מיליון דולר.

באחד מנמלי המזרח של ארצות־הברית הועלו על האניות צותים אחר צוידו במזון, מים ודלק. „בונאיס“ נועדה להפליג לסאבונה באיטליה, ואחותה לנמל צרפתי בחוף האטלנטי.

שתייהן יצאו לדרך, אך לא הרחק מהאי ברמודה, ארעה תקלה ל„בונאיס“. 18 שעות שטה בלב־ים ללא שליטה. שתי האניות הגיעו באיחור לנמלי היעוד.

אח"י „וג'ווד“

140 במקום 140

עם בואה של „בונאיס“ לסאבונה הוחלף שמה ל„וג'ווד“. שם קיבל אותה לידי ברצ'יק. הוא היה למפקדה, ג'רי — נשאר רב חובלה. מיהו ג'רי?

למען האמת, איש אינו יודע. ג'רי היה יהודי אמריקני כבן 35. היתה לו תעודת הסמכה של קצין ימי. רינגו אחריו כי אינו בעל נסיון ימי עשיר. הקצין הראשון באניה, פלק שמו, היה אנארכיסט. הוא היה מעורב בתקרית המפורסמת בנמל ניו־יורק כשצעירים הסתננו לאנית הפאר הגרמנית „ברמן“ וקרעו מתורנה את הדגל הנאצי.

אך עגנה האניה בסאבונה החלה בה מלאכת שיפוץ קדחתנית. דומה היה כי כל העיר נרתמה למשימה. כל מבנה מיותר הוסר והוצא מן האניה. כל עמוד שהפריע נהתך. קונסטרוקציות וברזנטים שינו את צורת האניה לבלתי הכר. נוצרו שני סיפונים ארוכים. התאים בבטן

האניה סולקו ובמקומם הוכשרו אולמות גדולים למגורים. במקום 140 אנשי צות, כפי שחייב תקן האניה, הוכנו בה מקומות ל־1400 איש. העבודה נמשכה שבועיים ועם השלמתה יצאה האניה להפלגת בתולין. גם עין מנוסה לא היתה מבחינה בה כל דמיון לכלי־שיט מטיפוס קורבטה.

בעיירה איטלקית קטנה, וואדו, השוכנת 40 ק"מ צפון־גית לסאבונה, המתיגו העולים. סוכם עם אנשי עליה ב' באיטליה כי „וג'ווד“ תיקשר ב־11 בלילה למעגן בוואדו. היה עליה להתקרב לקיר מגן מסוים, להטיל עוגן ולקשור חבלי ירכתיים. בעזרת שני כבשים מקבילים ביקשו להעִלות את העולים בשקט ובמהירות. הוחלט כי השליחים שבחוף יסמנו את מקום ההתקשרות בעזרת פנס איתות. סימן הזהות היה: האות אלף.

הלב שקט — אנאלדו עמנו

לבו של ברצ'יק היה שקט בקרבו. בסאבונה נטלו עמם למסע נוט איטלקי מנוסה, את רבי־החובל אנאלדו (עליו כתב נתן אלתרמן את „נאום התשובה לרבי־חובלים איטלקי“). הוא היה צריך להנחותם עד וואדו ושם לרדת לחוף. אך שום תכנון, ויהא המושלם ביותר, אינו ערובה מפני תקלות. נדמה היה שכל הגורמים קברו יחד כדי לשבש את התכניות.

ראשית דבר, נשכחו מלב דיגי־האורות היוצאים בלילה לים. אורות הדיג שלהם הכבידו על זיהוי האיתות מהחוף. היו אלה שני שליחי עליה ב' שהצטרפו להפלגה בסאבונה שזיהו את סימן האור המוסכם. אחד מהם, צבי (מירי) קצנלסון הוא כיום חבר כפר־מנחם. השני ישראל (יש־ראליק) אורבוך הוא כיום רבי־חובל בצי המסחרי, ואותה הפלגה היתה ההפלגה הראשונה בחייו.

רוח דרומית עזה נשבה. המבנים הנוספים „תפסו“ רוח וסיכלו כל נסיון גישה. כאשר הצליחו סוף־סוף לקשור חבל ראשון לחוף נקרא כל צות האניה למשוך בו כדי לקרב את האניה אל קיר המגן. האנשים משכו בכל כוחם אך הרוח יכלה להם. ג'רי היה אויב עצות; אנשי עליה ב' היו מודאגים.

בלבו של ברצ'יק גמלה ההחלטה. „תן את הפיקוד“, אמר בתקיפות לג'רי. רב החובל דרש הוראה בכתב. „אני המפקד כאן“, אמר ברצ'יק וסרב לחתום.

ברצ'יק הורה לנתק את החבל. הרחיק את אניתו מהחוף והורה לחדר המכונות „מלא אחורה“. בשניה הנכונה הורה להפסיק את המכונות ובמהירות נקשרו החבלים לחוף, הורד כבש, ואך ירד הראשון מאנשי הצות לחוף נפל ישר לזרועותיהם של... שוטרים איטלקים. הללו היו מוכנים כהלכה. הציבו על החוף מכונות־יריה. ליתר בטחון נקשרה גורת איטלקית לאורך דופן „וג'ווד“.

על החוף, מוכנסים בשקט ישבו 1400 פליטים, גברים, נשים וילדים. נכחם ניצבו דומם רוב פעילי עליה ב' באיטליה. מהאניה ניתן היה לזהות את יהודה ארזי ואת

מטוס צלל עם השמש...

„וג'ווד“ הדרימה. היא עשתה דרכה לאורך החוף הצפון-אפריקאי בתקופה לחמוק מעינם הפקודה של הבריטים. יומיים לפני שעמדו להגיע לארץ שונה הקורס צפונה. כ-100 מיל לפני המטרה צלל מכיוון השמש המסנורת מטוס סיור בריטי. לא יצאו שעתים ו„וג'ווד“ הוקפה ע"י שבע משחתות וסיירות.

„וג'ווד“ המשיכה במהירות 12 קשר לכיוון תל-אביב. היא היתה מוסוית כדבעי. כל העולים היו מוסתרים. ברצ'יק שבר את הדממה האלחוטית ודיווח למפקדה. מהארץ הבריטית, „המשך“! ברצ'יק הודיע כי ב-1 בלילה יגיע לתל-אביב וכי הוא מסוגל להנחית את חרטום אניתו על החוף.

באותם ימים פסקו בתי-המשפט הבריטיים בארץ כי כל אניה שתביא עולים בלתי חוקיים תוחרם אם תימצא בתחום המים הטריטוריאליים של א"י. יש להניח כי אנשי המפקדה בחוף חסו על האניה, וביקשו למנוע את החרת מתה בכל מחיר. ברצ'יק סבר אחרת. הוא ביקש להביא את העולים לחוף ולוא גם במחיר אבדן האניה. ללא הרף שידר לחוף: „אני מסוגל לפרוץ אל החוף. מבקש רשות“. אך הרשות לא ניתנה לו. הוא נצטווה להפליג לחיפה ולהטיל עוגן במרחק 7 מיל מהחוף.

ברצ'יק עשה כמצווה. ב-20 ביוני 1946 עצר את האניה מול חיפה. מכשירי הרדיו גורקו לים. תעודות האנשים נאספו לתוך שק והוסתרו. הכל עלו לסיפונים ופצחו בשירי מולדת.

למחרת עלו הבריטים לאניה. הם קיצצו את העוגן וגררו את האניה לתוך נמל חיפה. כל נוסעי האניה, כולל אנשי הצוות, לבשו בגדים דומים. לקראת הירידה לחוף.

להטביע או לא להטביע?

לברצ'יק היתה הוראה מפורשת מארזי: „אם תאולץ להכנס לנמל חיפה הטבע את האניה מול הרציף הראשי, ליד בנין מנהלת הנמל“. ארזי רצה לחבל בנמל ויחד עם זאת למנוע אבדן חיי אדם. ברצ'יק הודיע למפקדה בחוף כי זו הוראתו וביקש אישור. „לא“, היתה התשובה. דוד נמרי, מראשי המוסד לעליה, נראה עומד על הרציף

עדה סירני. גם העתונאי הידוע א. פ. סטון היה עמם. לפי התכנית היה צריך להפליג ב„וג'ווד“ ארצה. בגדיו הובאו לאניה בסאבונה.

קצין המשטרה האיטלקי הודיע כי נמסרה הודעה על המתרחש למפקדה הבריטית בגנואה וממתינים להוראות תיה. בינתיים, הודיע, לא יורשה איש לעלות לאניה. כדי לתת תוקף לדבריו הצביע לעבר קני מכונת-היריה שהוצבו סביב.

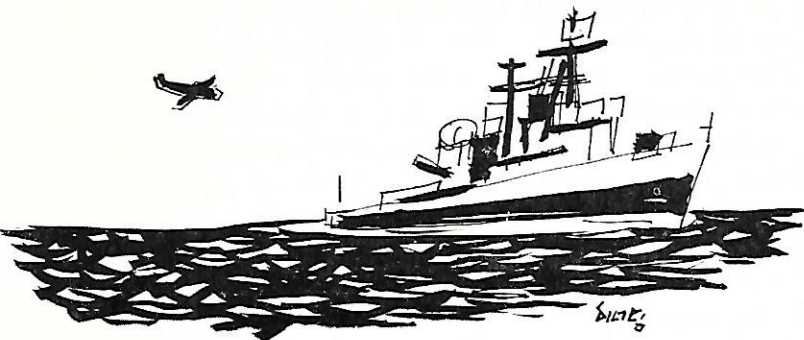
לאיטלקים לב הם

לכל איטלקי לב רגיש ומנה גדושה של אהבת בריות. אין טבעו משתנה גם כשלבשו הינו מדי שוטר. קרוב לודאי כי קיננה בליבם אהדה לנסיגתם של פליטי התופת הנאצית לבנות את עתידם. אין-ואת-אומרת כי מתת נדיבה של סיגריות אמריקניות לא סיעה לכך. גם כריכים הוכנו באניה בשביל השוטרים שעל החוף. „יש תינוקות — צריך להאכילם“, דיברו על לב הקצין הממונה. הוא הסכים כי יועלו לאניה נשים וילדים. די היה בכך: הגברים הסתננו בין שורות העולים לאניה. איש לא נשאר בחוף, כולל אנשי עליה ב'. אך כדי להבטיח כי לא נפליג ללא רשות העלה הקצין לאניה יחידת שוטרים.

יהודה ארזי יצא לנהל מו"מ עם השלטונות. ברצ'יק איבד את הקשר עמו. חלפו שעות ארוכות. האיר השחר. ברצ'יק גמר אומר לפעול. הוא היה סמוך ובטוח כי האיטלקים לא יפתחו באש — יקרה אשר יקרה, ומשוכנע היה כי יש להסתלק בכל מחיר, לפני שיספיקו הבריטים לשלוח כוחות-צבא משלהם לעיירה. ובכן הורה לנהגו של ארזי להודיע כי אם לא יופיע ארזי עד שעה 9 לפני הצהרים תפרוץ לה „וג'ווד“ דרך לים. כשקרבה השעה היעודה הועמדה האניה במצב הכן. ב-8.50 פנה ברצ'יק לשוטרים האיטלקים שבאניה ואמר להם כך: „אנו מפליגים. התרצו לבוא עמנו לפלשתינה?“ הם לא גילו התלהבות לכך. כל אחד מהשוטרים קיבל חפיסת סיגריות אמריקניות כשי. ברצ'יק ליהו אותם עד כבש האניה. כאן ביקשם למסור לעם האיטלקי האציל את תודת העם היהודי. האיטלקים התרגשו וירדו בחפזון לחוף. ניתנה הוראה למתוח את העוגנים ולשחרר את החבלים. עוד נשאר החבל האחרון. ברצ'יק קיצצו במכת גרון. אנשיו זרקו המימה את חבלי ההתקשרות של הגוררת. העוגנים הורמו. הכבש נפל המימה.

עד שהתאוששו השוטרים האיטלקים שעל החוף כבר היתה „וג'ווד“ רחוקה.

אך מה לעשות עם כל אנשי צוות המוסד לעליה ב' שהיו באניה? מקומם באיטליה. „וג'ווד“ התקרבה, איפוא, לנמל לה-רספציה. ובמרחק 25 מיל מהחוף הורדה סירת מנוע לים ובה כל הכבודה. לכל מקרה-ביש צוידה הסירה במזון ובמים לרוב. היא הגיעה לחוף בשלום.

הראשי כשקרבה „וג'ווד“. הוא נופף ידו בתנועה מאיימת. „שלא תעזו!“ צעק לברצ'יק במלוא גרונו.

כשנקשרה האניה הורדו האנשים לתוך אוטובוסים שעמדו להובילם למחנה המעצר בעתלית. בעודם בנמל עוררו פעילי המוסד קטטה מדומה באוטובוסים ובמהומה זו נמלטו החוצה אנשי אל טוביה של סולל-בונה. בנמל דאגו להסתירים עד יעבור זעם.

שעות מועטות לאחר מכן התייצב ברצ'יק במשרדי המוסד ברחוב הנמל בחיפה. לאחר כמה ימים הגיע מברק מארזי: „איני רוצה לראות יותר את פרצופו של ברצ'יק באיטליה“. מובן, כי ברצ'יק חזר לאיטליה. יחסיו עם ארזי היו מצוינים עד מותו של יהודה ב־1958. אגב, מעולם לא הזכיר לברצ'יק את הפרת פקודתו להטביע את „וג'ווד“ בנמל חיפה.

שנתיים בצי הצללים

שנתיים נחה לה „וג'ווד“ ליד שובר הגלים הראשי בחיפה. בשטח שהקצו הבריטים לצי הצללים. היא היתה בחברה טובה. יחד עמה המתינו לבוא הגואל ה„הגנה“, „התקווה“, „אילת“ (הצפונית), „בן-הכט“, ועוד.

בפברואר 1948 נוסד חיל-הים שהיה מורכב מקבוצות של אנשי פל"ם, ימאי צי-הסוחר, משוחררי הצי הבריטי וסתם שוחררי-הרפתקה. צות התיקונים של המוסד לעליה ב' ובתי-מלאכה מחיפה החלו בשיפוץ האניות. במאי אותה שנה, תחת חוטמם של הבריטים, הוצאו שלוש אניות לים, והיו לגרעין היסוד של צי-המלחמה של צבא-ההגנה לישראל. השלוש היו: „וג'ווד“, „הגנה“ ו„אילת“.

כרבה-חובלה של „וג'ווד“ מונה יחזקאל ירהובסקי. קצין ימי בצי המסחרי. את הפיקוד קיבל אריה (קיפי) קפלן. השיטה של מינוי רבה-חובל בנוסף למפקד האניה בוטלה לאחר כחדשיים-שלושה, ומפקד האניה נשא לאחר-מכן בכל האחריות המבצעית לכלייה-שיט.

לקיפי היה נסיון ימי בן חמש שנים. בנערותו עבד על אנית תחמושת של חברת „עתיד“. היה בוגר הקורס הראשון של הפל"ם, והספיק גם לעבוד בדיג. בתקופת עליה ב' עסק בעליה מאיטליה ויון. שימש כמלוה לאנית המעפילים „ברל כצנלסון“ וכיהן כמפקדן של האניות „חביבה רייך“, „הנריטה סאלד“ ו„ורטורקציו“ (אניה איטלקית שהבריחה נשק לארץ).

רובים במקום תותחים

כשעזבה „וג'ווד“ את מעגן „צי הצללים“ היתה חמושה ברובים במקום בתותחים. בנמל תל-אביב התקינו עליה מכוונת-יריה צרפתיות ותותח בן 65 מ"מ — היה זה „נפוליונצ'יק“ שגלגליו הוסרו ממנו. הוא היה מתפרק מאליה, ואיש לא ידע כיצד מרכיבים את חלקיו.

באחד הימים קיבל קיפי פקודה להפגין את צור. הוא אץ לתור אחר נשק שידע לתקן את התותח. בהיותם בדרך לצור ניסו להפעיל את התותח. הקנה קפץ מעריי

סחו! מה עושים? מבין אנשי הצות נבחר עלם בעל שרירים, וזה הוצב ליד התותח. תפקידו היה לתפוס את הקנה בזרועותיו לאחר כל ירי. למרבה הפלא — הפליא התותח בדיוק קליעותיו.

כששבו מצור ראו בנמל חיפה דוברת שנשאה תותח שקוטרו 75 מ"מ. נטלוהו והרכיבוהו באניה... שבועות אחדים לאחר מכן הותקנו באניה תותחים שביצריים נ. מ. בני 20 מ"מ.

בהיותה חמושה עתה בתותחי נ"מ השתתפה „וג'ווד“ בהגנה הנגד אוירית של תל-אביב, ואף הפילה מטוס קרב מצרי. נוסף להפגזת צור, הפגיזה את עין-רואל, את אשדוד ואת עזה.

„וג'ווד“ נטלה חלק נכבד במבצע „שודד“, בו הופלה למלכודת אניה איטלקית שהושכרה לערבים ונשאה נשק לסוריה. שני הפל"מ"ניקים, דודל'ה שמיר ועובד שדה, הם גיבורי הפרשה. הסיפור ידוע למדי ותואר בכרך א' של ספר הפל"מ"ח (עמ' 754), ובספרו של מ. מרידור „שליחות עלומה“. לצרכינוראנו רק נזכיר כי שני הבחור רים עלו ליד בארי שבאיטליה על סיפון האניה האיטלקית מחופשים בבגדי קציני-ים ומחזיקים בידיהם אקדחים שלופים. הם הודיעו לרבה-חובל הנדהם כי הוטל עליהם מטעם השלטונות הסוריים להוביל את האניה לחוף מבט-הים. בעזרת מכשיר אלחוט שהביאו עמם קיימו כל הדרך קשר עם המפקדה שלנו בארץ. ליד כרתים ארבו לאניה האיטלקית אח"י „וג'ווד“ ואח"י „הגנה“. וכך סיפר את סופה של ההרפתקה עובד שדה עצמו: „...לפתע הופיעו באופק שתי אניות. הדבר עורר חרדה בלב רבה-חובל האיטלקי וגם אנו (שהיינו על אניתו) הראינו סימני „חרדה“. כשקרבו האניות וזהו הסברנו לאיטלקים שהענין אבוד — „האויב“ היהודי גילה אותנו ואנו בידיו“.

שתי הקורבנות העלו לאנית-הנשק צותי השתלטות, עצרו את הצות האיטלקי ואת שני „הקצינים“ שהובילו את האניה. השנים אף נלקחו ל„חקירה מיוחדת“.

באניה היו 8000 רובים. הם פורקו והועברו לקורבנות. לאחר שרוקנה האניה מכל וצותה הועבר לתאי-המעצר בקורבנות נגחה „וג'ווד“ פעמיים במרכז האניה האיטל-קית. עוד קודם לכן העמיס עליה קיפי את אחת משרשרות העוגן של „וג'ווד“, להקל על מלאכת ההטבעה. האניה ירדה למצולות. הצות הובא ארצה ולאחר זמן שוחרר, ושולמו לו ולקפיטן פיצויים נאותים.

חור בדופן ימין

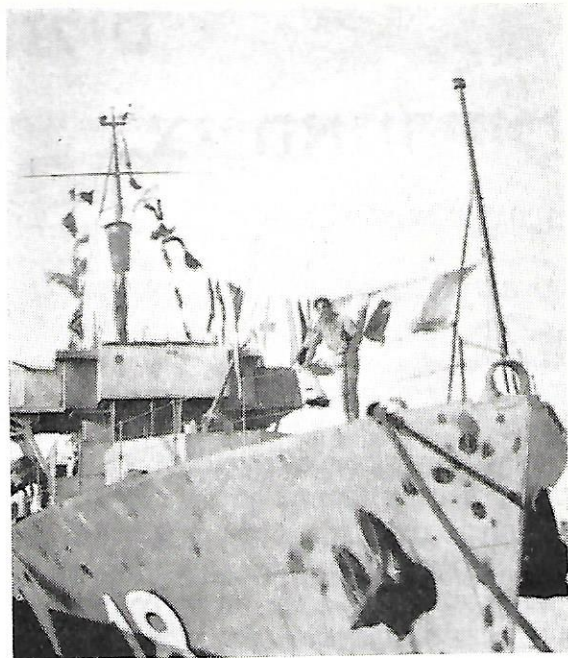
„וג'ווד“ אף נפגעה בקרב. בעת המערכה על הנגב גילתה שייטת חיל-הים כלי-שיט מלחמתי שהוריד סירות מול חוף אשקלון, ובהן חיילים מצרים שנתחו בחוף „ההגנה“, „וג'ווד“ ו„נגה“ (ציידת צוללות אמריקנית שנרכשה כגרוטאה, שופצה והוכנסה לשירות), פתחו באש על האניה המצרית. דוד מימון פיקד על המבצע. האויב נמלט דרומה, „דבוק“ לחוף, וטעמו עמו: לאורך החוף

התפתח קרב עז בין שלוש האניות הישראליות לבין האניה המצרית (היו לה תותחים בני 4 אינצ'ס), סוללות החוף והמטוסים. כעבור מחצית השעה ניתנה פקודה לנתק מגע. „וג'ווד" הדרימה ודבקה לעקבותיה של ה-אניה הנמלטת. היא תקפה את האויב באש תותחי 20 המ"מ. מטוס צלל לעבר ה„הגנה" ושוב לא זכה לנסוק. תותחי ה„הגנה" הפילוהו המימה. מטוס שני חג מעל ל„וג'ווד". קשה היה לזהותו, שכן סימניו דמו לסימני חיל האויר. קיפּי, מפקד „וג'ווד", המתין עד שיפעל ה-מטוס, ואכן, הוא צלל. „וג'ווד" הספיקה לשנות כיוון. אחת הפצצות נפלה כ-15 מטרים מהאניה. רסיסים פגעו בדופן ימין. ניבעו חורים. אנשי ביקורת נזקים של ה-אניה התגברו על הפגיעה בנריזות וסתמו את החורים. אֶשה של „וג'ווד" פגעה באניה המצרית. 240 פגזים נורו לעברה, והאניה המצרית יצאה מכלל פעולה עד תום מלחמת השחרור.

✱

תוארו כאן מקצת ממעלליה של ה„וג'ווד", כפי שזכר רום ברצ'יק וקיפּי, הראשון מי שהיה מפקדה לפני מלחמת השחרור והשני מפקדה בימי המלחמה. היא הורסו לשרת בחיל-הים עוד שנים אחדות, עד שבי-1955 נגזר דינה ונמכרה לגרוטאות.

במרוצת השנים שירתו בה מאות אנשי חיל-הים. זכרונות רבים קשורים בשמה. טוב להעלותם מדי פעם, אולי בגעגועים לימים בהם כתבו קורבנות ישראליות היסטוריה.

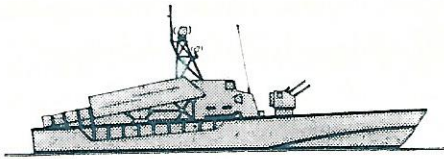

הרטומה של וג'ווד פגוע לאחר הקרב עם האניה המצרית, סוללות החוף והמטוסים המצריים בחוף עזה. כאן — בעת התיקונים בחיפה.

היו למצרים שש סוללות תותחים בעלי קוטר 88 מ"מ. הללו נתנו לאניה המצרית חיפוי יעיל. השייטת הישראלית ביקשה כי יישלחו מטוסים לעזרתה. ואכן, הופיעו שניים. אך מיד נתברר כי הללו הם מצריים. לאחר זמן

קומאר - טרפדה נושאת טילים

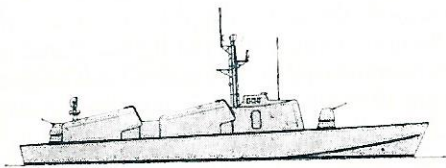
לדברי מקורות יודעי-דבר, נושאים טילים אלה ראש הן השוקל כטון אחד (ברוטו) וטווחם מגיע לכ-15 מילים ימיים (כ-28 ק"מ).

הקומאר

טבלת הנתונים של "קומאר"

הנעה	דיזלים	הדחק	60 טון
מהירות	40-42 קשר	אורך	26 מט'
חימוש:		רוחב	6 מט'
(1) 2x2.5 נ"מ (צריח אחד בחרטום)		שוקע	1.6 מט'
(2) 2 ממריאי טילים ימיים.			

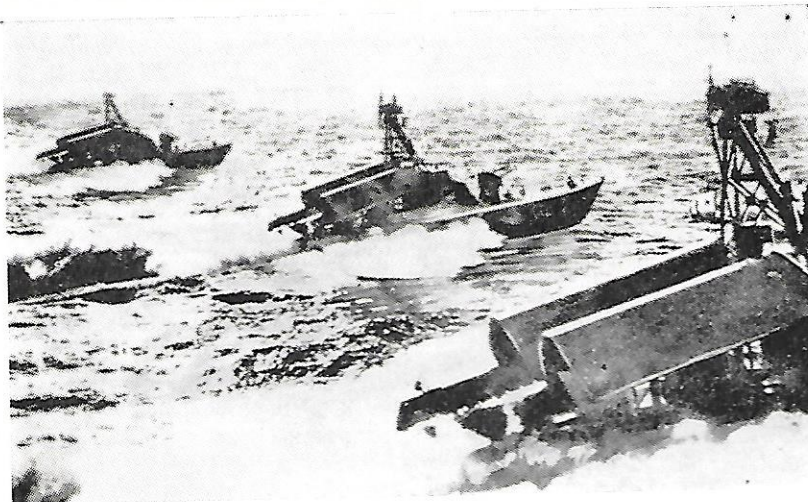
האוסא

במפגן הימי בלנינגרד שנערך ביולי 1961, נראו לראשונה שני דגמים של ספינות-טילים שלפי הידיעות היו נושאות טילי ימיים.

הדגם הקטן יותר המכונה קומאר (=יתוש) הוא אילתור של ספינת-טרפדו מטיפוס PA-3 (ציון "נאטו" - P-6) בעוד שהדגם הגדול יותר מכונה אוסא (=צרעה), הינו חדש לחלוטין. בשני הדגמים מותקנים משני צידי הסיפון משגרי טילים הקבועים בזווית של 20°, ואשר החתך שלהם לרוחב הוא בצורת אליפסה שטוחה. בעוד שבקומאר מותקנים רק שני כני-שיגור הרי באוסא מותקנים ארבעה, המורכבים אחד מאחורי השני כש-המשגרים האחוריים נמצאים בזווית גבוהה יותר מהקדמיים. שני דגמים אלו הנם קטנים, וניתן להפעילם למשימות אבטחת חופים במזג-אוויר נוח.

דגש מיוחד מושם עתה ע"י המצרים והעיראקים על פיתוח הצי וציודו בכלים המשוכללים ביותר בעזרת ברה"מ. כפי שנמסר, סיפקה ברה"מ לאחרונה למצרים ספינות-טילים מדגם "קומאר" (ספינות אלה סופקו אף לקובה).

הספינות הללו הן קונברסיה של סירות טרפדו מונעי דיזל בהדחק שלמעלה מ-60 טון (הדחק האוסא למעלה מ-150 טון). הטילים בהם הן חמושות עשויים להיות מופעלים הן נגד מטרות ימיות והן נגד מטרות שונות ביבשה.

ישראל

שרירי הצוללת „שירה“

בשעתו נתגלו לא הרחק ממבואות נמל חיפה שרידי הצוללת האיטלקית „שירה“ (Scire), שנתפרסמה בתולדות הלוחמה הימית ביס-התיכון, בימי מלחמת-העולם השנייה. לאחרונה הור פיעו בעתונות הישראלית ידיעות על אודות המאמצים לשלוחה מקרקע הים.

„שירה“ היתה צוללת איטלקית חופית, אחת מבין 17 צול-לות-אחיות בנות 620—855 טון שכולן נקראו על שם ערים וחבלים בחשב הכבושה, וכולן נבנו בין השנים 1936—1938. לפרסום עולמי הגיעה משהחלה פועלת, תחת פיקודו של הנסיך ואלריו בורגוה, במסגרת „השייטת העשירית הקלה“, שעסקה בחבלה ימית. על סיפונה הותקנו מיכלים לאחסנת שלושה טורפדו מאויישים, אותם הפעילה לראשונה בהצלחה נגד אניות בריטיות בניברלטור. לשיא השגיה הגיעה בדצמבר 1941.

משהתקיפו הטורפדו המאוישים שלה שתי אניות-מערכה ברי-טיות בתוך-תוכו של נמל אלכסנדריה, והוציאו אותן מכללי-פעולה. מבצע נועז זה שינה לתקופה ארוכה את מאזן הכוחות הימיים ביס-התיכון.

ב-10 באוגוסט 1942 הובילה „שירה“ את הטורפדו שלה למבואות נמל חיפה, במגמה להתקיף את היחידות הבריטיות שנסוגו לשם מנמל אלכסנדריה הנצור. ברם, היא נתגלתה, וטובעה על-ידי פצצות-העומק של סירת-המשמר הבריטית „איסלי“. יחד עמה אבד צות בן קרוב ל-60 איש, בראשית המפקד צליש. גופות שנים מאנשיה נתגלו ונקברו בחיפה. לאחר אבדנה הוענקה לצוללת „מדלית הגבורה של זהב“. ששה ימים לפני טיבועה של „שירה“ הוטבעה בקרבת חיפה הצוללת הגרמנית „U 372“. צוללת שלישית המוטלת על קרקע הים באזור חיפה היא ה-„U 97“, הגרמנית שחוסלה ביוני 1943.

ארה"ב

פרשת הצוללת „תרשר“

אבדנה של הצוללת „תרשר“ (Thresher), על כל צותה שגנה למעלה מ-120 איש, ממשיך להעסיק את צי ארה"ב לכן חוגים אזרחיים, וזאת לא רק בשל העובדה המצערת כי היה זה האסון התתימי הגדול ביותר שאירע בתבל. לא פחות מ-16 אחיות של הצוללת הטבועה נמצאות בשירות או בשלבי בניה שונים, וכבר הוחלט על בנייתן של עוד 8 יחידות דומות, וכל עוד לא נודעו בהירות גורמי האסון — תלווה הפעלתן של אחיותיה של „תרשר“ בחששות ניכרים.

„תרשר“, שהושקה ביולי 1960, היתה הראשונה בסדרת צור-ללות אטומיות מהירות ביותר, שנועדו למלחמה בצוללות אחרות ואשר אינן זהות, איפוא, לגמרי עם צוללות ה„פור-לאריס“ המפורסמות. „תרשר“ היתה בת 3,750 טון (4,300 טון במצב שקוע), ומהירותה מעל פני המים היתה 20 קשר; מתחת למים השגיחה מהירות של 35 קשר ויותר. הימושה כלל 4 צינורות טורפדו בקוטר 533 מ"מ שהיו קבועים במרכז גוף האניה ולא בהרטום — כנהוג. לפעולות נגד צוללות אחרות

היתה מושה בטילי „סאברוק“ (Subroc), שהם מעין שילוב של טיל וטורפדו הנורים ממצב שקוע, מבקעים דרכם מהים לחלל האויר, טסים עד לקרבת מטרתם, חוזרים לתוך המים ומונהגים על-ידי מנגנון ביות עד אל מטרתם. לטילי ה„סאבר-רוק“, שאורכם יותר מ-7 מטר, טוח העולה — כפי שנמסר — על טוחם של כל הכלים האחרים נגד-צוללות, וניתן להרכיב בהם ראש-נפץ אטומי. מנגנון הביות מופעל על-ידי מתקן ה„סונאר“ של הצוללת המשגרת. אי לכך היה ציודה של ה„תרשר“ במתקני גילוי וטיווה אלקטרוניים מפותח ביותר, והיא נבנתה במיוחד לצרכי תמרון מהיר ביותר בעמקים גדולים מהרגיל. להגברת מהירותה, היה מבנה גופה, זרמי, ולו צורת „דמעה“ (Tear drop shape), ומנועיה הותקנו במיוחד לפעולה שקטה — כדי למנוע גילוייה על-ידי מכשירי צוללות עוינות. אופיניים לה היו „סנפירי-הצלילה“ שהיו קבועים לה לא בהרטומה, אלא בשני צידי ה„מגדל“. מנגנוני ההיגוי והצלילה הופעלו אוטומטית, על-ידי לחיצת כפתורים. מחירה עלה על 50 מיליון דולר.

הצוללת האמריקנית האבודה „תרשר“

רק פרטים מועטים ביותר מעבודתה של הועדה שמונתה לחקור באבדן הצוללת הותרו לפרסום על-ידי שלטונות צי-ארה"ב, אולם גם פרטים מועטים אלה העלו כמה ליקויים רציניים בתהליכי התקנת הצוללת להפלגתה האחרונה. מסעה הטרגי של "תרשר" היה בבחינת הפלגת-ניסויים לאחר תקופת שיפוצים יסודיים שבוצעו במשך תשעה חודשים במספנת הצי בפורטסמות. מדברי אנשי הצות המועטים שלא נצטרפו להפלגה מסיבות משפחתיות או בשל מחלה, נתברר כי השסתומים שויסתו את כניסת מיי-הים למנגנון הקירור של הריאקטור האטומי לא נסגרו סגירה שלמה, ובמשך "צלילה מדומה" בתוך המספנה נאלצו אנשי הצות לחפש במשך 20

דקות את השסתום שנועד היה לסגור את זרימת המים מבעד צינור "סדוק" כביכול. בתנאי צלילה ממשית היה איחור כזה מטביע את הצוללת תוך שניות. כמו כן נתגלה כי נתהוו סדקים במנגנון דחיכת האויר לצורך הרקת מיכלי-הציוף. העדר לחץ מספיק להרקת המיכלים בתנאי-חרום היה קטלני בעת תקרית בעומקים הגדולים בהם פעלה הצוללת. מספר ניכר מבין ה"כפתורים" שנועדו להפעלת המנגנונים האוטו-מטיים של הצוללת פעלו ב"כיוון הפוך", והלחיצה שנועדה, למשל, להכנסת הפריסקופ לתוך "ביתו" העלתה אותו החוצה. מנגנוני ההיגוי והצלילה עדיין תוקנו בלילה האחרון שלפני ההפלגה, וכל אחד מהליקויים הללו אשר פרטים עליהם הודלפו משיבות ועדת-החקירה, עלול היה להביא את הקץ על הצוללת האומללה.